

025/B

[Map of Punjab]

Total No. of Questions : 31]

[Total No. of Printed Pages : 6

SS

2037

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

HISTORY

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 90

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 025/B ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (v) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ 4 ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਓ, ਅ, ਏ, ਸ) ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਓ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਅੰਕ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (vii) ਭਾਗ-ਅ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 35-40 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (viii) ਭਾਗ-ੳ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 100-150 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 5 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ ।
- (ix) ਭਾਗ-ਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨਕਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਕੁੱਲ 15 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । 10 ਅੰਕ 5 ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਤੇ 5 ਅੰਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਣਗੇ (20-25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) । ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ 100% ਆਂਤਰਿਕ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ ।
- (x) ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰੋ ।

ਭਾਗ-ਓ

ਇੱਕ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

(1×10=10)

1. 'ਚਾਰ-ਬਾਗ-ਏ ਪੰਜਾਬ' ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ?
2. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਨੀਪਤ ਵਿਖੇ ਕਿਸ ਸੂਫੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ ?
3. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਕਦੋਂ ਆਇਆ ?

ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :

4. ਗੁਰਗੱਦੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਸਾਲ ਸੀ ।
5. 'ਚੌਂਕ ਨਾਨਕੀ' ਨਗਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ।
6. ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸੀ ।

ਸਹੀ/ਗਲਤ ਲਿਖੋ :

7. ਜ਼ਬਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪੰਜ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।
8. ਸਦਾ ਕੌਰ ਕਨਈਆ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਸੀ ।

025/B-SS

[Turn over

9. 1820ਈ. ਵਿਚ ਹਰਾ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਨਵਾ ਗਵਰਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਹੁਭਾਂਤੀ ਉੱਤਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

10. ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਕੋਟਵਾਲ) ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ ?

(ੳ) ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਅ) ਭਵਾਨੀ ਦਾਸ (ੲ) ਦੀਨਾ ਨਾਥ (ਸ) ਇਮਾਮ ਬਖਸ਼

ਭਾਗ-ਅ

(3×10=30)

11. ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਏ ?

12. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

13. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜ ਦੱਸੋ।

14. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।

15. ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

16. 'ਛੋਟੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ' ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

17. ਮੁਗਲ ਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਕੀ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਸਨ ?

18. ਪਾਨੀਪਤ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

19. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕੀ ਸਨ ?

20. ਪਹਿਲੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲੇ ?

ਭਾਗ-ੲ

(5×7=35)

ਨੋਟ : ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

21. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸੋਮਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਪੰਜ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ?

22. 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

23. ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

24. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਜੀ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

25. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੀ ਪੰਜ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲੇ ?

26. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਪੰਜ ਕਾਰਨ ਕੀ ਸਨ ?

27. ਮੁਗਲ ਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ ?

28. 'ਰਾਖੀ ਵਿਵਸਥਾ' ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

29. 'ਤਿੰਨ ਪੱਖੀ ਸੰਧੀ' ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

30. ਦੂਜੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਪੰਜ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕੀ ਸਨ ?

ਭਾਗ-ਸ

(10+5=15)

31. (ੳ) ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉ। 10

(ਅ) ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ (20-25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕਰੋ। 5

ਜਾਂ

(ੳ) ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉ। 10

(ਅ) ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ (20-25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕਰੋ। 5

(ਕੋਵਲ ਨੇਤਰਹੀਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 31 ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕਰਨਯੋਗ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(ੳ) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 10

(ਅ) ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉ। 5

ਜਾਂ

- (ੳ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਤੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।
(ਅ) ਦੀਵਾਨ ਮੁਲਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਦਿਉ ।

10

5

(Hindi Version)

- ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 025/B अवश्य लिखें।
(ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
(iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
(iv) सारे भाग ज़रूरी हैं।
(v) प्रश्न पत्र 4 भागों (क, ख, ग, घ) में बांटा गया है।
(vi) भाग-क में 10 प्रश्न होंगे। प्रत्येक प्रश्न 1 अंक का है।
(vii) भाग-ख में 10 प्रश्न होंगे। प्रत्येक प्रश्न 3 अंक का होगा। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 35-40 शब्दों में दें।
(viii) भाग-ग में 10 प्रश्न होंगे। विद्यार्थी कोई सात प्रश्नों का उत्तर दे सकता है। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 100-150 शब्दों में दें। प्रत्येक प्रश्न 5 अंक का है।
(ix) भाग-घ में एक प्रश्न होगा जो नक्शे से सम्बन्धित होगा। कुल 15 अंक होंगे। 10 अंक 5 स्थान दिखाने के लिए और 5 अंक उन स्थानों की व्याख्या करने के होंगे (20-25 शब्दों में)। नक्शे में 100% आन्तरिक छूट होगी।
(x) पंजाब का मानचित्र उत्तर-पुस्तिका के साथ नथी कीजिए।

(1×10=10)

भाग-क

एक दो शब्दों वाले प्रश्न :

1. 'चार बाग-ए-पंजाब' पुस्तक की रचना किसने की थी ?
 2. श्री गुरु नानक देव जी पानीपत में किस सूफी से मिले ?
 3. मुगल बादशाह औरंगजेब ने कब आये ?
- रिक्त स्थान भरें :
4. गुरु गद्दी पर बैठते समय गुरु हरिगोबिन्द जी की उम्र साल की थी।
 5. 'चक नानकी' नगर की स्थापना ने की थी।
 6. ज़करीया खाँ से पहले पंजाब का सूबेदार था।

सही/गलत लिखो :

7. जब्ती प्रणाली के अधीन जमीन को पाँच वर्गों में बांटा हुआ था।
8. सदा कौर कहैया भिसल से सम्बन्ध रखती थी।
9. 1820ई. में हरी सिंह नलवा को कश्मीर का नया गवर्नर नियुक्त किया गया था।

बहुभांती उत्तर वाला प्रश्न :

10. लाहौर शहर के प्रमुख अधिकारी (कोतवाल) का क्या नाम था ?
(क) ध्यान सिंह (ख) भवानी दास (ग) दीना नाथ (घ) इमाम बख्श

(3×10=30)

भाग-ख

11. पंजाब की भौगोलिक विशेषताओं के कौन से तीन राजनीतिक प्रभाव पड़े ?
12. श्री गुरु नानक देव जी की तीन शिक्षाओं की चर्चा करें।
13. सिक्ख धर्म के विकास में गुरु अमरदास जी के कोई तीन कार्य बतायें।

025/B-SS

[Turn over

14. गुरु हारगाबेन्द जी की नई नीति की कोई तीन विशेषतायें बतायें।
15. खालसा पंथ की स्थापना के कोई तीन कारण बतायें।
16. 'छोटा घल्लुधारा' के बारे में आप क्या जानते हैं ?
17. मुगल कालीन पंजाब में लोगों के मनोरंजन के क्या मुख्य साधन थे ?
18. पानीपत की तीसरी लड़ाई के तीन मुख्य कारण बतायें।
19. अमृतसर की सन्धी की तीन मुख्य शर्तें क्या थीं ?
20. पहले ऐंग्लो सिक्ख युद्ध के तीन परिणाम बतायें।

भाग-ग

(5×7=35)

नोट : कोई सात प्रश्न करें।

21. पंजाब के ऐतिहासिक स्रोतों के सम्बन्ध में हमें कौन सी पाँच मुश्किलों का सामना करना पड़ता है ?
22. 16वीं सदी के शुरू में पंजाब की आर्थिक हालत का वर्णन करें।
23. मसंद प्रथा के बारे में आप क्या जानते हैं ?
24. श्री गुरु हरिराय जी के बारे में आप क्या जानते हैं ?
25. श्री गुरु तेग बहादुर जी की शहीदी के पाँच परिणाम बतायें।
26. बंदा सिंह बहादुर की असफलता के पाँच कारण क्या थे ?
27. मुगलकालीन पंजाब में स्त्रियों (औरतों) की हालत कैसी थी ?
28. 'राखी प्रबन्ध' के बारे में आप क्या जानते हैं ?
29. 'तीन पक्षीय सन्धि' के बारे में चर्चा करें।
30. दूसरे ऐंग्लो सिक्ख युद्ध के पाँच मुख्य कारण क्या थे ?

भाग-घ

(10+5=15)

31. (क) दिये गये पंजाब के इतिहास के स्रोतों के बीच से तीन स्रोतों की लड़ाइयों के पाँच स्थान दिखायें।
(ख) दिखाये गये स्थानों की (20-25 शब्दों में) व्याख्या भी करें।
अथवा
(क) दिये गये पंजाब के मानचित्र में बंदा सिंह बहादुर की लड़ाइयों के पाँच स्थान दिखायें।
(ख) दिखाये गये स्थानों की (20-25 शब्दों में) व्याख्या भी करें।
(केवल नेत्रहीन विद्यार्थियों के लिए प्रश्न नं. 31 के स्थान पर करने योग्य प्रश्न)
(क) पंजाब के इतिहास के स्रोत के रूप में सिक्ख धार्मिक साहित्य का मूल्यांकन करें।
(ख) खालसा पंथ के नियमों के बारे में बतायें।
अथवा
(क) महाराजा रणजीत सिंह के चरित्र और शख्सीयत का वर्णन करें।
(ख) दीवान मूलराज के विद्रोह के बारे में चर्चा करें।

(English Version)

- Note : (i) You must write the subject-code / paper-code 025/B in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialied as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.

025/B-SS

- (iv) **All Parts are compulsory.**
- (v) **Question paper will comprise of 4 Parts A, B, C and D.**
- (vi) **Part-A comprises of 10 questions. All questions carry 1 mark.**
- (vii) **Part-B comprises of 10 questions. All questions carry 3 marks. Answer to each question should be in about 35-40 words.**
- (viii) **Part-C comprises of 10 questions. All questions carry 5 marks. Attempt any 7 questions. Answer to each question should be in about 100-150 words.**
- (ix) **Part-D There will be one question of map that carries 15 marks (10 marks for showing 5 places and 5 marks for explanation of those places to be written in 20 to 25 words) with 100% internal choice.**
- (x) **Attach the map of Punjab with the answer-book.**

Part-A

(1×10=10)

One or two words questions :

1. Who wrote the book 'Char-Bagh-i-Punjab' ?
2. Shri Guru Nanak Dev ji met with which 'Sufi' at Panipat ?
3. When did Mughal Emperor Akbar came to Goindwal Sahib ?

Fill the blanks :

4. The age of Guru Hargobind ji at the time of Guruship was years.
5. The town 'Chak Nanki' was established by
6. The Subedar of Punjab was before Zakriya Khan.

Write True/False :

7. The land was divided into five Parts in 'Jabti System'.
8. Sada Kaur belonged to Kanhaiya Misl.
9. Hari Singh Nalwa was appointed new Governor of Kashmir in 1820.

Multiple Choice Question :

10. The main officer's (kotwal) name of Lahore was
(a) Dhyan Singh (b) Bhawani Dass (c) Dina Nath (d) Emam Baksh

Part-B

(3×10=30)

11. Write three political effects of the geographical features of the Punjab.
12. Discuss the three teachings of Guru Nanak Dev ji.
13. Describe any three services done by Guru Amar Dass ji for the development of Sikh religion.
14. Describe any three features of New Policy of Guru Hargobind ji.
15. Describe any three causes of the foundation of Khalsa Panth.
16. What do you know about the 'Chotta Ghallughara' or 'Small Holocaust' ?
17. What were the main sources of entertainment of the people of Punjab under Mughals ?

18. What were the three main causes of the third battle of Panipat ?
19. What were the three main conditions of the treaty of Amritsar ?
20. What were the three results of the First Anglo Sikh war ?

Part-C

(5×7=35)

Note : Do any seven questions.

21. What five difficulties do we face regarding the historical sources of Punjab ?
22. Explain the economic condition of the Punjab during beginning of the 16th century.
23. What do you know about 'Masand System' ?
24. What do you know about 'Guru Har Rai ji' ?
25. What were the five results of the martyrdom of Guru Teg Bahadur ji ?
26. What were the five causes of the failure of Banda Singh Bahadur ?
27. What was the position of women in Punjab under the Mughals ?
28. What do you know about 'Rakhi-System' ?
29. Discuss about 'Tri-Partite Treaty'.
30. What were the five main causes of the Second Anglo Sikh War ?

Part-D

(10+5=15)

31. (a) On the given outline map of Punjab show the five battle places of Maharaja Ranjit Singh. 10
- (b) Explain the battle places in 20-25 words. 5
- or
- (a) On the given outline map of Punjab show the five battle places of Banda Singh Bahadur. 10
- (b) Explain the battle places in 20-25 words. 5
- (For Blind candidates only in lieu of Question No. 31)
- (a) Explain about the 'Religious Sikh literature' in the form of the source of the History of Punjab. 10
- (b) Explain the principles of Khalsa Panth. 5
- or
- (a) Explain the character and personality of Maharaja Ranjit Singh. 10
- (b) Write a note on the revolt of Diwan Moolraj. 5